

Vil ikke tie

– Det er svært problematisk når man begrunner begrensninger i ytringsfriheten med at det skal øke toleranse, sier Jacob Mchangama, direktør for den danske uavhengige tankesmia Justitia

Tekst og foto: Ole-Martin Gangnes

Den danske juristen og debattøren Jacob Mchangama har lenge vært engasjert i debatter om ytringsfrihet og frihetsrettigheter. Han er direktør i Danmarks første uavhengige tankesmie, Justitia.

Justitia har som uttalt formål å styrke fokus på og respekt for grunnleggende rettsstatsprinsipper og frihetsrettigheter både i Danmark og internasjonalt. Tidligere var han sjefsjurist i den liberale tankesmia CEPOS.

Nylig var Jacob Mchangama i Norge i forbindelse med Rettsikkerhetskonferansen i regi av Juristforbundet for å snakke om ytringsfrihet. Han mener ytringsfriheten er under press i Europa og trakk i et foredrag for norske jurister fram en rekke eksempler på saker han mener illustrerer dette. Blant annet dommen mot den svenske kunstneren Dan Park.

– I Sverige har man Dan Park-saken, som er oppsiktsvekkende. Både kunstneren og gallerieieren er straffet for å stille ut bilder. Verkene er inn-dratt og destruert, sier han.

Svenske Dan Park ble i august i år dømt til seks måneders ubetinget fengsel for rasisme og ærekrenkelses i forbindelse med en utstilling i Malmø.

Jacob Mchangama mener nivået for det som defineres som hatsk tale er senket betraktelig i flere europeiske land.

Bakgrunnen er 24 fotokollasjer stilt ut i et galleri i Malmö 5. juni.

Et bildene viser Adolf Hitler på en talerstol med teksten "Not Only Niggers Have Dreams" under.

Bare noen minutter etter at utstillingen hadde åpnet, rykket svensk politi inn i galleriet og beslagla ni av verkene, ifølge danske Jyllandsposten. Kunstneren bak bildene, Dan Park, ble arrestert og varetektsfengslet.

I august fikk han dommen på seks måneders fengsel for "hets mot en folkegruppe".

- Nivået for hatsk tale senket

I Danmark har saken vakt kritikk og debatt.

- Hadde dette skjedd i et ikke-demokratisk land hadde det ført til sterkere debatt internasjonalt, men fordi det gjelder Sverige og kunst vi ikke liker er det mer stille om det, sier han

Hadde dette skjedd i et ikke-demokratisk land hadde det ført til sterkere debatt

og sammenlikner Dan Park med de russiske Pussy Riot.

I svensk media har det imidlertid vært full støtte til dommen.

Til danske Jyllandsposten sier lektor i strafferett ved København Universitet, Trine Baumbach, at en slik domfellelse teoretisk kunne skjedd også i Danmark, men at hun holder det for lite sannsynlig at det i så fall ville bli straffet like hardt.

- I Danmark debatteres i det hele tatt ytringsfrihetsspørsmål heftig, sier Jacob Mchangama til Juristkontakt

- Rene oppfordringer til vold er det ikke mange som mener skal beskyttes av ytringsfriheten, men begrensninger i ytringsfriheten kan gå mye lenger enn det. Det er imidlertid livsfarlig for demokratiet å begrense ytringsfriheten, sier han.

- I en del tilfeller gjøres dessuten ekstremister til martyrer, og de får en større gjennomslagskraft.

Han mener nivået for det som defineres som hatsk tale er senket betraktelig i flere europeiske land.

- Det er problematisk når man begrunner begrensninger i ytringsfriheten med at det skal øke toleranse. Vi må ha åpen og ærlig debatt i forvisning om at statsmakten ikke griper inn, sier Jacob Mchangama.

Men da han åpnet for spørsmål etter foredraget sitt på rettssikkerhetskonferansen i Oslo var det ingen som tok ordet.

Undersøkelse

Ytringsfriheten taper

Nordmenn mener vern av religion, personvern, sikkerhet og svake grupper er viktigere enn ytringsfrihet.

Det viser en undersøkelse av ytringsfrihetens kår i Norge, omtalt i Aftenposten.

- Det er ganske tydelig at folk er villig til å gi slipp på en del frihet - og ytringsfrihet av hensyn til for eksempel nasjonal sikkerhet, sier Kari Steen-Johnsen, forsker og en av prosjektlederne ved Institutt for samfunnsforskning til Aftenposten.

Forskerne har bedt folk ta stilling til en rekke standpunkter som tester ytringsfrihetens grenser opp mot andre verdier og hensyn.

Syv av ti i undersøkelsen mener rasistiske ytringer ikke bør tolereres. 34 år etter at totalforbudet mot Monty Python-filmen Life of Brian ble opphevet i Norge, ønsker dessuten et flertall av de spurte å begrense ytringer som håner religion.

- Det viser seg også at folk i vår undersøkelse er mer innstilt på å beskytte muslimer enn kristnes tro, sier Steen-Johnsen til Aftenposten.

Sterkest er støtten til ytringsfrihet for kunstnere som mottar offentlig økonomisk støtte: Seks av ti mener staten ikke bør få sensurere dem. Halvparten av de spurte støtter den akademiske friheten til ansatte ved universiteter og høyskoler, men så mange som 30 prosent støtter ikke denne friheten.

- Det er overraskende at støtten til pressens kildevern og den akademiske

friheten ikke er større i befolkningen. Dette har med ytringsfrihetens infrastruktur å gjøre, og er både litt overraskende og litt utfordrende, sier Steen-Johnsen.

- Mange er tydeligvis villige til å begrense den langt utover lovverkets grenser, og vil helst ikke se og høre for mye av det de ikke liker eller er redd for. Det er sterkt bekymringsfullt i et fritt og åpent samfunn som Norge. Som andre friheter innebærer ytringsfriheten ubehag og farer. Den spenningen må vi lære oss å leve med, sier Fritt Ords direktør, Knut Olav Åmås til avisen.

- Det stiller høye krav til den enkelte av oss om å skape et konstruktivt, men ærlig og åpent ytringsklima både i sosiale medier og på arbeidsplassene våre, sier Åmås.